

Sygn. akt I UK 149/18

POSTANOWIENIE

Dnia 4 kwietnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek

Protokolant

w sprawie z odwołania Zakładów [...] Spółki Akcyjnej w K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.
z udziałem zainteresowanych: D. S., M. G., R. J. i J. J.
o ustalenie podstawy wymiaru składek ,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 4 kwietnia 2019 r.,
skargi kasacyjnej Zakładów [...] Spółki Akcyjnej w K. od wyroku Sądu Apelacyjnego
w [...]
z dnia 26 października 2017 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od skarżącego na rzecz organu rentowego kwotę**
2.700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem zwrotu kosztów procesu
w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 26 października 2017 r. uchylił w pkt 1 w części wyrok Sądu Okręgowego w C. z dnia 14 grudnia 2016 r., w pkt 2 wyrok ten zmienił w pozostałym zakresie w ten sposób, że oddalił odwołanie Zakładów [...] Spółki Akcyjnej w K. od szeregu decyzji wydanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. ustalających wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne zatrudnionych zainteresowanych.

Sąd Apelacyjny przyjął poczynione przez Sąd pierwszej instancji ustalenia za własne, dokonał jednak odmiennej oceny prawnej.

Przede wszystkim podkreślił, że ani Sąd pierwszej instancji, ani organ rentowy nie byli związani w niniejszej sprawie decyzją interpretacyjną Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L. z dnia 28 kwietnia 2016 r.

Spór w sprawie powstał w konsekwencji niedopełnienia obowiązku obliczania, pobierania i opłacania składek na ubezpieczenie społeczne przez odwołującą się spółkę jako płatnika składek, którym jest pracodawca w stosunku do zatrudnionych pracowników.

Stosując art. 18 ust. 1 i art. 4 pkt 9 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1778 ze zm., dalej jako ustawa systemowa) w związku z art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 2032, dalej jako ustawa podatkowa), ponoszone przez wnioskodawcę koszty zakwaterowania w pobliżu miejsca pracy zainteresowanych, będących pracownikami delegowanymi do pracy za granicą w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, stanowią świadczenie w naturze będące przychodem pracownika ze stosunku pracy uwzględnianym w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne.

Skargę kasacyjną wniósł pełnomocnik wnioskodawcy, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w części w zakresie pkt 2 i 3.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne, które zamyka się w pytaniach:

- czy płatnik składek, w stosunku do którego organ rentowy wydał, na podstawie art. 10 ust. 1 i 5 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej w zw. z art. 83d ustawy systemowej, decyzję uznającą za prawidłowe stanowisko płatnika składek w sprawie nieuwzględnienia w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne wartości niestanowiących przychodów z tytułu stosunku pracy, miejsc noclegowych udostępnianych nieodpłatnie pracownikom w okresie oddelegowania poza granicami kraju w sytuacji wydania prawomocnego wyroku sądu powszechnego przyjmującego odmienną oceną prawną co do ustalenia

podstawy oskładkowania korzysta z ochrony przewidzianej w art. 10a ust. 2 i ust. 3 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej;

- czy zakres podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, który został ukształtowany jako pochodna przychodu podatkowego, w zw. z treścią art. 4 pkt 9 ustawy systemowej, może być wyznaczany z odwołaniem się do przepisów wykonawczych, do których możliwości wydania odsyła art. 21 ustawy systemowej, co nie jest możliwe do pogodzenia z wynikającą z art. 217 Konstytucji RP zasadą, iż zakres obciążeń daninami publicznymi musi wynikać z przepisów rangi ustawowej.

W sprawie występuje także potrzeba wykładni art. 18 ust. 1 ustawy systemowej, w związku z art. 4 pkt 9 oraz art. 21 tej ustawy, przy uwzględnieniu postanowień art. 11 ust. 1 i ust. 2-2b i 12 ust. 1-3 ustawy podatkowej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie jest (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia, gdy się weźmie nadto pod uwagę, że Konstytucja w art. 177 ust. 1 gwarantuje dwuinstancyjne postępowanie sądowe. Ewentualna możliwość dalszego procedowania, w tym postępowania przed Sądem Najwyższym, stanowi uprawnienie dodatkowe, które może zostać obwarowane szczególnymi przesłankami, w tym określonymi w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozmiennieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego

rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa. W konsekwencji nie można uznać, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeśli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii przedstawianej w skardze i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka 2003 nr 13, poz. 5; z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578). Jednocześnie zagadnienie prawne powinno być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571). Chodzi więc o problem, którego wyjaśnienie byłoby konieczne dla rozstrzygnięcia danej sprawy, a więc pozostający w związku z podstawami skargi oraz z wiążącym Sąd Najwyższy, a ustalonym przez sąd drugiej instancji, stanem faktycznym sprawy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), i także w związku z podstawą prawną stanowiącą podstawę wydania zaskarżonego wyroku. Musi więc ono pozostawać w związku ze sprawą (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13, LEX nr 1375467; z dnia 26 stycznia 2012 r., I PK 124/11, LEX nr 1215465; z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 293/11, LEX nr 1214577; z dnia 24 lutego 2005 r., III PK 6/05, LEX nr 513003).

Z kolei oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania przesłance z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., tj. na twierdzeniu o istnieniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów zachodzi wtedy, gdy niejednolita wykładnia wskazanego przez skarżącego przepisu wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie bądź kiedy przepis ten nie doczekał się wykładni w kierunku wskazywanym przez skarżącego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 42436; z dnia 15 października 2002 r., II CZ 102/02, LEX nr 57231). Nie można uznać, że w sprawie zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął

już stanowisko w kwestii prawnej prezentowanej przez skarżącego, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, LEX nr 523522 oraz z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Tymczasem sformułowane przez skarżącego kwestie dotyczące kosztów zakwaterowania pracownika w kontekście przychodu ze stosunku pracy zostały już rozstrzygnięte przez Sąd Najwyższy, w tym również z uwzględnieniem tych argumentów, które skarżąca przywołuje jako podstawę postulatu zmiany wykładni wynikającej z przyjętych wcześniej poglądów orzecznictwa. Według tych poglądów świadczenia poniesione przez pracodawcę z tego tytułu na rzecz pracownika powodują określony „ubytek” w majątku pracodawcy, powiększając o taką samą kwotę majątek pracownika, w innej sytuacji bowiem musiałby pokryć on ten wydatek sam, wobec czego są konkretnym dla takiego pracownika przysporzeniem (por. wyroki z dnia 12 września 2012 r., II UK 45/12, OSNP 2013 nr 15-16, poz. 189, z dnia 3 grudnia 2013 r., I UK 156/13, OSNP 2015 nr 2, poz. 25; z dnia 18 kwietnia 2013 r., II UK 258/12, OSNP 2014 nr 7, poz. 104; z dnia 23 kwietnia 2013 r., I UK 600/12, OSNP 2014 nr 2, poz. 28 i w nowszych - z dnia 1 marca 2017 r., II BU 5/16, LEX nr 2258036). W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 2015 r., II UZP 14/15 (OSNP 2016 nr 6, poz. 74) przyjęto, że pojęcie przychodu określone w art. 4 ust. 9 ustawy systemowej obejmuje wartość świadczeń ponoszonych przez pracodawcę z tytułu zakwaterowania pracowników i tym samym stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w rozumieniu art. 18 ust. 1 tej ustawy. W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy odniósł się także do wyroków Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 2 października 2014 r., II FSK 2387/12 (LEX nr 1521350) oraz z dnia 23 lipca 2015 r., II FSK 1689/13 (LEX nr 1758731), a także rozważań przedstawionych w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 lipca 2014 r., K 7/13 (OTK-A 2014 nr 7, poz. 69). Stwierdził, że: po pierwsze, przepisy prawa, w tym przepisy bhp, nie obligują pracodawcy do zapewnienia pracownikowi miejsca zamieszkania, w którym będzie zaspokajał swoje potrzeby bytowe; jest to sfera prywatna pracownika, realizowana poza godzinami pracy i poza dyspozycją pracodawcy, po drugie, udostępniona kwatera (lokal) nie jest „narzędziem” pracy, którego koszty obciążałoby

pracodawcę, ale służy realizacji pozapracowniczych potrzeb życiowych (socjalnych), po trzecie, z perspektywy warunku niezbędnego do zgodnego z prawem wykonywania pracy (obciążającego pracodawcę) można mówić jedynie w aspekcie prawa pracownika do takiego wynagrodzenia, aby odpowiadało rodzajowi wykonywanej pracy (art. 78 § 1 k.p.) i było godziwe (art. 13 k.p.), a więc w przypadku pracy wymuszającej czasowe zamieszkanie pracownika poza jego centrum życiowym, wynagrodzenie powinno być tak ustalone, aby uwzględniało taki życiowo uciążliwy charakter pracy, po czwarte, dobrowolne przyjęcie od pracodawcy nieodpłatnego zakwaterowania leży w interesie pracownika mobilnego, gdyż uzyskuje on w ten sposób wymierną korzyść w postaci uniknięcia kosztów (przysporzenie majątkowe), które musiałby ponieść, skoro zdecydował się na wynikające z umowy o pracę „mobilne” miejsce pracy. Stanowisko to podtrzymał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 29 listopada 2017 r., I UK 99/17, LEX nr 2435675, nie znalazłszy powodów do odstąpienia od jednolitego już swego orzecznictwa w kwestii ujętej w przedstawionym przez skarżącego zagadnieniu prawnym, zwłaszcza w braku przekonujących argumentów skargi kasacyjnej. Uznał w nim, że zakwaterowanie pracownika za granicą na koszt pracodawcy stanowi niewątpliwie świadczenie w naturze, którego wartość pieniężna jest przychodem pracownika ze stosunku pracy uwzględnianym w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne.

Oznacza to utrwalenie stanowiska judykatury, wobec którego upadają przyczyny przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania ujęte w art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Praktyka w sferze kontaktów płatników składek z organami rentowymi dowodzi, że nie ograniczają się one wyłącznie do wniosków o wydanie interpretacji, lecz dynamicznie rozwijające się stosunki prawne, prokurują wątpliwości związane ze stosowaniem prawa. W tym celu wprowadzono do systemu prawa instytucję interpretacji, przy czym obok niej, równorzędnie, istnieje rzeczywistość, w której przedsiębiorcy zwracają się o udzielenie informacji. Ta zaś nie ma waloru normatywnego, lecz charakteryzuje się założeniem otwartym, przypuszczającym, często z racji na fakt, że normy prawa pracy (UZP, regulamin wynagradzania) nie stanowią elementu tej procedury. Uruchomienie odpowiedniego trybu nie może być

oceniane *ex post*, a mianowicie w momencie otrzymania decyzji przypisującej obowiązek zapłaty wyższych składek na ubezpieczenie społeczne za konkretnego pracownika niż pierwotnie zadeklarowana wysokość. Wybór określonego reżimu należy do przedsiębiorcy. To jego zachowanie powinno w sposób czytelny ujawnić określony zamiar, a w sferze wolicjonalnej nie istnieje domniemanie, że złożone zapytanie do strony pozwanej oznacza uruchomienie trybu, w myśl art. 10 ust. 1 i 5 w związku z art. 10a ust. 2 i 3 usdg.

W takim układzie zależności za werdykt niezgodny z prawem należy uznać sytuację, w której orzekający w sprawie sąd odrzuca wszelkie reguły dowodowe, rezygnuje z poszukiwania celowości żądania strony i opiera się wyłącznie na skrajnie sformalizowanym stanowisku (pismo organu rentowego nie jest decyzją). W sprawie takiego zachowania nie można dostrzec w sposobie procedowania przez Sąd Apelacyjny, który ważąc oś sporu dokonał, dopuszczalnej z punktu widzenia reguł wnioskowania, wykładni prawa. Sam fakt, że pozostaje ona w opozycji do stanowiska Spółki, nie oznacza możliwości przypisania jej cech orzeczenia niezgodnego z prawem.

Skarżąca nie zdołała zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jej skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i orzec o kosztach procesu w postępowaniu kasacyjnym (art. 398²¹ w związku z art. 108 § 1 k.p.c.).